

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕДАГОГІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

М.Ф. Бабій. *Особливості соціально-психологічної адаптації педагогів-початківців.* У статті проаналізовано результати дослідження адаптації молодих вчителів початкових класів до нових умов праці. Завершення навчання у вузі й отримання диплома відповідного зразка – це початок самостійної праці на педагогічній ниві, старт професійної кар'єри. Педагог повинен продемонструвати якість виконання своєї соціальної ролі "учитель".

Будучи прийнятим на роботу в школу, молодий фахівець повинен налагодити контакти з новим педагогічним колективом, познайомитися зі своїм класом і батьками своїх учнів. Все це дуже важливі шаблі в його професійному житті. Саме вони передбачені в його безпосередніх обов'язках. Заради цього вчитель-початківець повинен продемонструвати всі свої знання, навички та вміння, отримані під час навчання у закладі вищої освіти. Одночасно з прийняттям в педагогічний колектив починається його соціально-психологічна адаптація. Від того, наскільки вона буде швидкою і ефективною, залежить, чи отримає новий учитель задоволення від своєї праці, чи настане в нього розчарування в обраній професії.

Проведене нами емпіричне дослідження показало, що у молодих вчителів з високим рівнем соціально-психологічної адаптації було виявлено: високий рівень нервово-психічної стійкості, моральної нормативності, наявність умінь налагоджувати комунікативні зв'язки та відсутність актуалізації психологічних захистів.

Педагогам-початківцям з низьким рівнем соціально-психологічної адаптації притаманні: низький рівень нервово-психічної стійкості, моральної нормативності, проблеми в комунікаціях та наявність деструктивних психологічних захистів. Вирішити проблеми низького рівня соціально-психологічної адаптації молодих педагогів допоможе їх звернення до спеціалістів за кваліфікованою психологічною допомогою.

Ключові слова: адаптація, соціалізація, навчання, діяльність, комунікації, здібності, гомеостаз.

Н.Ф. Бабий. *Особенности социально-психологической адаптации молодых педагогов.* В статье проанализированы результаты исследования адаптации молодых учителей начальных классов к новым условиям труда. Завершение обучения в вузе и получение диплома соответствующего образца – это начало самостоятельной деятельности на педагогическом поприще, старт профессиональной карьеры. Педагог должен продемонстрировать качество выполнения своей роли "учитель".

Будучи принятым на работу в школу, педагог должен наладить контакты с новым педагогическим коллективом, познакомиться со своим классом и родителями своих учеников. Все это очень важные ступени в его профессиональной жизни. Именно они предусмотрены в его непосредственных обязанностях. Ради этого начинающий учитель должен продемонстрировать все свои знания, навыки и умения, полученные во время обучения в

высшем учебном заведении. Одновременно с принятием в педагогический коллектив начинается его социально-психологическая адаптация. От того, насколько она будет быстрой и эффективной, зависит, получит ли новый учитель удовольствие от своего труда, наступит ли у него разочарование в избранной профессии.

Проведенное нами эмпирическое исследование показало, что у молодых учителей с высоким уровнем социально-психологической адаптации было выявлено: высокий уровень нервно-психической устойчивости, моральной нормативности, наличие умений налаживать коммуникативные связи и отсутствие актуализации психологических защит.

Начинающим педагогам с низким уровнем социально-психологической адаптации присущи: низкий уровень нервно-психической устойчивости, моральной нормативности, проблемы в коммуникациях, а также наличие деструктивных психологических защит. Решить проблемы низкого уровня социально-психологической адаптации молодых педагогов может их обращение к специалистам за квалифицированной психологической помощью.

Ключевые слова: адаптация, социализация, обучение, деятельность, коммуникации, способности, гомеостаз.

Постановка проблеми. Завершивши навчання у закладі вищої освіти, дипломований спеціаліст розпочинає власну професійну діяльність. Це стосується й вчителя молодших класів. У його обов'язки входить організація навчальної діяльності у початковій школі. Суспільство очікує від молодого фахівця якісної демонстрації знань, отриманих під час навчання у закладі вищої освіти.

Включення до штатного розпису передбачає: включення у новий педагогічний колектив, знайомство зі своїми правами та обов'язками, зустріч з першим, у своєму житті, першим класом.

Входження у роль вчителя відбувається поступово та займає певний час. Цей процес носить назву професійна адаптація. Він носить індивідуальний характер. Його тривалість залежить від багатьох факторів об'єктивного та суб'єктивного змісту.

Важливість вирішення поставленої проблеми у даному контексті полягає у вивченні внутрішніх механізмів молодого вчителя, які мінімізують час на професійну адаптацію та гарантують її успішне проходження.

Мета дослідження. Мета наукової публікації полягає у представленні результатів теоретичного та практичного вивчення особливостей соціально-психологічної та професійної адаптації вчителів-початківців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість наукових публікацій щодо проблеми адаптації свідчить про зростання до неї уваги з боку вчених різних шкіл, напрямів і галузей науки, зокрема філософії, історії, соціології, політології, психології, біології, медицини тощо. Сучасна психологія приділяє значну увагу вивченню професійної й соціально-психологічної адаптації. При входженні у нові умов роботи виникають

фактори, що привносять дезорганізацію у психічну активність людини. Відповідно, включаються механізми, що регулюють її поведінку з метою забезпечити гомеостаз. З цієї позиції адаптація розуміється як процес встановлення оптимальної відповідності особистості й навколишнього середовища в ході здійснення властивої людині діяльності, що дозволяє індивідууму задовольняти актуальні потреби й реалізувати пов'язані з ними значущі цілі. Цим самим забезпечується відповідність психічної діяльності людини, її поведінки вимогам середовища.

Вивчення та вирішення визначеної проблеми соціально-психологічної адаптації молодого педагогам до нових умов праці надзвичайно важливе з наукової та практичної точки зору. Специфіка педагогічної професії передбачає контакт з іншими людьми у процесі навчання. Молодий вчитель зобов'язаний налагоджувати контакти у системах: "вчитель-учень", "вчитель-батьки" та "вчитель-колеги". Всі вони вимагають збереження внутрішньої рівноваги заради успішності професійної діяльності. З цього приводу є доволі слушною думка Т. Шибутані про те, що адаптація – це сукупність пристосувальних реакцій, в основі яких лежить активне освоєння середовища, його зміна й створення необхідних умов для успішної діяльності.

Проблема соціально-психологічної адаптації для наукового товариства відома. Його представники виходять із методологічних міркувань про єдність особистості й суспільства, активного характеру цієї взаємодії. Це стосується робіт М.І. Дяченко та Н.А. Сирникової. Вони присвячені розвитку теоретичних й прикладних питань, пов'язаних з особливостями професійної і соціально-психологічної адаптації у виробничій і невиробничій сферах діяльності людини [1, 23].

У роботах Б.Ф. Ломова, А.В. Петровського, К.В. Шорохової розкривається сутність процесу адаптації як вираження єдності взаємодіючих сторін – людини й соціального середовища. В її основі лежить активність соціального середовища й активність особистості. Остання зорієнтована на пізнання навколишнього світу, вироблення чітких принципів та певних варіантів взаємодії, що дають можливість адаптуватись до мінливих соціальних умов.

У їхніх наукових положеннях акцентується увага на суб'єкті адаптації, у той час як соціальне середовище, що виступає як об'єкт адаптації, розглядається в основному статично, без демонстрації самого взаємозв'язку[3,77].

Хоча існують інші наукові погляди, у яких під соціально-психологічною адаптацією розуміється взаємний, двосторонній процес. Цієї точки зору дотримувався М.І. Скубій. Він вбачав у сутності адаптації взаємодію протилежних сторін: пристосування індивіда до середовища та активну зміну цього середовища. Саме тому ступінь прояву активності викорис-

товується як підстава для класифікації типів адаптації або одного із критеріїв адаптації.

Вище зазначений науковець характеризує адаптацію як процес, у ході якого у людини відбуваються якісні зміни в установках, інтересах, орієнтаціях, поглядах, переконаннях, що проявляються в зміні поведінки людини. Звідси активність "внутрішня" є передумовою активності "зовнішньої" – передумовою успішного виконання людиною тих або інших соціальних функцій. [2, 42]

Серцевиною соціально-психологічної адаптації є професійна адаптація. Ж. Де Ландсер стверджував, що під час професійної адаптації досягається рівновага не тільки в професійному, а й у психологічному плані.

Професійна адаптація має свою структуру, форму, зміст, механізми, рушійні сили, траєкторію, тенденції та закономірності розвитку, які піддаються психологічному коригуванню об'єктивними і суб'єктивними факторами. Її найбільш загальне визначення належить К.К.Платонову: "Профадaptaція до нових умов діяльності здійснюється шляхом систематичного виконання діяльності, що ускладнюється в цих нових умовах" [2, 54].

У процесі професійної адаптації працівник проходить такі стадії:

1) стадія ознайомлення, на якій працівник отримує інформацію про нову ситуацію в цілому, про критерії оцінки різних дій, про еталони, норми поведінки;

2) стадія пристосування. На цьому етапі працівник переорієнтується, визнаючи головні елементи нової системи цінностей, але поки що продовжує зберігати багато своїх установок;

3) стадія асиміляції, коли здійснюється повне пристосування до середовища, ідентифікація з новою групою. Ідентифікація відбувається, коли особисті цілі працівника ототожнюються з цілями трудової організації, підприємства, фірми тощо.

Ряд дослідників пов'язує поняття професійної адаптації з оволодінням знаннями, вміннями, навичками, нормами і функціями професійної діяльності. Так, С.Г. Вершловський відзначає, що в процесі професійної адаптації відбувається інтеграція професійних знань, умінь і навичок у професійну діяльність [1, 92].

У нашому випадку – це виконання професійних обов'язків, а саме: організація навчально-виховного процесу у початкових класах. Чим швидше адаптується молодий педагог до нових умов праці, "включиться" у новий колектив, знайде спільну мову з учнями та їхніми батьками, тим успішнішою буде його діяльність. Відповідно, вчитель буде якісно підтверджувати власний професіоналізм.

Основні результати дослідження. У дослідженні взяли участь 30 студентів заочного відділення, які навчаються на педагогічному факультеті

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Кожен із них працює вчителем початкових класів, загальний стаж роботи становить від одного до двох років.

Інтерпретація результатів за "Методикою діагностики соціально-психологічної адаптації" К. Роджерса, Р. Даймонда.

Провівши аналіз отриманих даних, ми виокремили три рівні показників: високий (38%), середній (39%), низький (33%).

1. Група з високим рівнем соціально-психологічної адаптації. Особи, які увійшли до цієї групи, досить легко адаптуються до нових умов діяльності, швидко входять у новий колектив, досить легко й адекватно орієнтуються в ситуації, швидко виробляють стратегію своєї поведінки. Як правило, вони не конфліктні, мають високу емоційну стійкість.

2. Група з середнім рівнем соціально-психологічної адаптації. Педагоги, які увійшли до цієї групи, як правило, мають невисоку емоційну стійкість. Вони схильні до асоціальних зривів, проявів агресії та конфліктності.

3. Група з низьким рівнем соціально-психологічної адаптації. Молоді вчителі, які увійшли до цієї групи, мають низьку нервово-психічну стійкість. Вони конфліктні, можуть допускати асоціальні вчинки.

У всіх групах найбільш високий рівень за показником самоприйняття, що є досить важливим у роботі педагога. Особа, яка позитивно приймає себе, так само сприйматиме й інших. Найнижчі показники спостерігаються за шкалою "Прагнення до домінування", завдяки чому опитані вчителі краще адаптуються до соціального оточення, хоча їх професійна діяльність залежить від атмосфери в класі та колективі.

У групі з високим рівнем соціально-психологічної адаптації виділяються тісні взаємозв'язки між такими якостями особистості, як: прийняття себе, прийняття інших, емоційний комфорт, а в протилежній групі з низьким рівнем адаптації емоційний комфорт знаходиться на найнижчому рівні.

Для подальшого аналізу результатів за методикою СПА ми застосували метод порівняння за середніми показниками Стьюдента (t-критерій). У даному випадку ми співставили показники групи з високим рівнем соціально-психологічної адаптації (скорочено ВР) та низьким (НР).

Інтерпретація результатів за 16 PF – опитувальником Р. Кеттела. Обрана методика дозволяє проаналізувати 16 особистісних факторів, що впливають на адаптацію чи дезадаптацію особистості, тобто формують адаптивний потенціал особистості. Ми брали до уваги оцінки по двом групам з високим та низьким рівнем соціально-психологічної адаптованості. Так, в першій групі ми виявили такі фактори: прагнення до самостійності, незалежності, ігнорування соціальних умовностей, наявність інтелектуальних інтересів, аполітичність мислення, бажання бути поінформованим, відкритість, вища емоційна стійкість, що є свідченням емоційної зрілості, впевненості у собі, реалістичності поглядів.

Таблиця 2

**Показники соціально-психологічної адаптації молодих педагогів
за опитувальником К.Роджерса і Р. Даймонда (у %)**

Рівень / Показник	Високий	Середній	Низький
Адаптивність	58	43	-
Дезадаптивність	2	61	28
Брехливість	4	96	-
Прийняття себе	55	46	-
Неприйняття себе	3	50	46
Прийняття інших	58	39	4
Неприйняття інших	-	29	71
Емоційний комфорт	40	31	-
Емоційний дискомфорт	8	75	18
Внутрішній контроль	37	64	-
Зовнішній контроль	16	79	7
Домінування	22	58	21
Залежність	19	78	4
Ескапізм	20	78	4

Для групи з низьким рівнем соціально-психологічної адаптації: емоційна нестабільність, тривожність, напруженість, збудженість, активне незадоволення своїх потреб, усвідомлення соціальних вимог та прагнення їм відповідати. Завдяки високому самоконтролю поведінки у членів цієї групи має місце тенденція до орієнтації на групу.

Розглянемо результати даних, отриманих за методикою "Індекс життєвого стилю" (LSI).

За результатами порівняння показників захисних механізмів виявили відмінності між двома групами. У групі з високим рівнем соціально-психологічної адаптації достовірно більше виражені захисні механізми "заперечення", "інтелектуалізації", "раціоналізації".

"Раціоналізація" спонукає до більш конструктивних дій при виконанні професійних обов'язків молодими педагогами. Вони, якщо учень помилився, не принижують його, а навпаки шукають таке раціональне пояснення діям. З метою підбадьорити школяра вони схиляють його до думки, що виявлені негаразди можна подолати більш конструктивним шляхом та власними зусиллями. Відповідно, такими діями у молодого педагога піднімається настрій, формуються сподівання на краще та утверджується почуття власної гідності.

Захисний механізм "інтелектуалізація" спонукає молодого педагога до прояву таких поведінкових якостей, як: відповідальність, самостійність

у прийнятті рішення, самоконтроль, усвідомленість зобов'язань. Захисний механізм "заперечення" активізує впевнену та невимушену поведінку, позитивну реакцію на критику, оптимізм. "Заперечення" спонукає молодого вчителя до сподівань на краще та додає оптимізму.

Таблиця 2

**Результати обстеження за 16 PF – опитувальником Р. Кеттела
(середні значення за рівнями адаптації)**

Фактори	Низька адаптація	Висока адаптація
A	6	6
B	4	7
C	2	9
E	4	10
F	4	8
G	4	6
H	4	8
I	4	7
L	7	5
M	5	5
N	8	5
O	10	4
Q1	5	9
Q2	5	5
Q3	9	5
Q4	7	3
V1	9	5
V2	4	7
V3	4	4
V4	6	7

Група з низьким рівнем соціально – психологічної адаптації використовує механізми захисту "регресія", "проекція", "заміщення". Вони можуть спонукати до двох форм синдрому дезадаптивної поведінки. Використання форм захисту "регресії" та "раціоналізації" вказує на безвідповідальність, інфантильну установку, на залежну поведінку з надмірним прагненням слідувати загальноприйнятим стандартам, отримання допомоги й підтримки ззовні. Характерні також тенденції до демонстрації примітивних способів реагування на проблеми, наприклад, "дитячості". Це є показником актуалізації потреби в залежності, яка супідрядна потребі у домінуванні.

Друга форма дезадаптованої поведінки представлена захисними механізмами "проекція" та "заміщення", що тісно пов'язані з рисами розд-

ратованості, відчуженості в соціальних контактах, демонстрації ворожості, неадекватної настороженості та пильності. Це є показником актуалізації потреби в протидії, яка теж супідрядна потребі у домінуванні.

Загалом, визначені захисні механізми у дезадаптованої групи можуть спонукати до проявів безвідповідальності, залежності, до великого прагнення дотримуватися загальноприйнятих стандартів, бажання отримати допомогу й підтримку ззовні, демонстрації таких рис як роздратованість, уникнення соціальних контактах, ворожість.

Таблиця 3

Результати за методикою "Індекс життєвого стилю" (LSI)

№	Назва шкал	Висока адаптація	Низька адаптація
A	Заперечення	8	2
B	Придушення	1,2	2.3
C	Регресія	2,2	5
D	Компенсація	3,2	1.2
E	Проекція	2,5	5.6
F	Заміщення	2,7	8.2
G	Інтелектуалізація	6,8	2.3
H	Раціоналізація	2,3	6.2

Враховуючи наведені факти, нами був проведений тренінг особистісного росту у групі з низьким рівнем соціально-психологічної адаптації з метою її подолання.

Тренінг мав на меті розвиток психологічної компетентності в подоланні дезадаптації. Під психологічною компетентністю особистості ми розуміємо наявність необхідних психологічних знань, умінь та навичок. Найнеобхіднішими нам видаються ті, що допоможуть їй жити повноцінним, цікавим, насиченим життям, досягати успіху в особистому житті та професійній діяльності.

Процес розвитку психологічної компетентності особистості передбачає усвідомлення особистістю власних можливостей, якості стосунків з оточуючими, формування здатності їх розвивати, поліпшувати, конструктивно впливати на людей.

Отже, проведення тренінгу передбачало розвинути у його учасників здатність до активного, творчого опанування свого внутрішнього світу за існуючих умов праці.

Перед його проведенням ми діагностували самооцінку на початку СПТ, по його закінченню та порівнювали отримані результати.

Також провели повторне тестування по закінченні тренінгу за методикою СПА К.Роджерса і Р. Даймонда. Це було зроблено з метою виявити

динаміку змін рівня соціально-психологічної адаптації у групі з низьким рівнем адаптації.

Таблиця 4

Порівняльний аналіз за методикою СПА

Рівень показник	Було до тренінгу	Стало
Адаптивність	58	72
Деадаптивність	2	11
Брехливість	-	-
Самосприйняття	-	46
Неприйняття себе	46	34
Прийняття інших	4	34
Неприйняття інших	71	21
Емоційний комфорт	-	42
Емоційний дискомфорт	18	12
Внутрішній контроль	-	42
Зовнішній контроль	7	19
Домінування	21	22
Залежність	4	8
Ескапізм	4	18

Отже, в результаті проведеного тренінгу у групі з низьким рівнем соціально-психологічної адаптації досягнуто зростання рівня емоційного комфорту та зовнішнього контролю. Зросла адаптивність. Молоді вчителі стали краще себе розуміти (самосприйняття). Зменшився емоційний дискомфорт, зріс внутрішній контроль. Ці показники засвідчують, що тренінг допоміг педагогам-початківцям бачити не лише власні проблеми, а й проблеми інших людей. Після його проведення зменшилось відчуття внутрішнього дискомфорту, коли у вчителя були сумніви у правильності власних дій.

Підвищився рівень адаптивності, тобто молоді педагоги стали більш впевненими, стали адекватніше реагувати на зовнішні обставини й діяти у відповідності з ними. Тобто, вони вже не виглядали розгубленими у непередбачуваних ситуаціях.

Висновки. Теоретичний аналіз наукових поглядів дозволив визначити соціально-психологічну адаптацію як процес встановлення оптимальної відповідності особистості до буття у ході виконання професійних обов'язків. Позитивні наслідки цього процесу дозволяють молодому педагогу задовольнити актуальні потреби та допомогти йому у реалізації вимог навчально-виховного процесу при збереженні психічної й фізичної рівноваги (гомеостаз).

За умов вдалої соціально-психологічної адаптації молодий вчитель демонструє стійкість у протидіях різним негативним викликам. Відповід-

но, його поведінка стає більш впевненою під час комунікацій з колегами, учнями та їхніми батьками.

Проведене нами емпіричне дослідження виявило, що у молодих вчителів з високим рівнем соціально-психологічної адаптації відмічається: високий рівень нервово-психічної стійкості, моральної нормативності та наявність умінь налагоджувати комунікативні зв'язки, а також відсутність актуалізації психологічних захистів.

Педагогам-початківцям з низьким рівнем соціально-психологічної адаптації властиві: низький рівень нервово-психічної стійкості, моральної нормативності, проблеми у комунікаціях, наявність деструктивних психологічних захистів.

З останньою групою ми провели соціально-психологічний тренінг. По його завершенню повторно була проведена методика СПА К.Роджерса і Р. Даймонда. Показники вказують на зростання рівня емоційного комфорту та зовнішнього контролю. Зросла також адаптивність. Молоді вчителі стали краще себе розуміти (самосприйняття). Зменшився емоційний дискомфорт, зріс внутрішній контроль. За допомогою тренінгу ми добились позитивних зрушень. Показники засвідчують, що проведена робота допомогла педагогам-початківцям усвідомити не лише власні проблеми а й проблеми інших людей.

Після тренінгу у його учасників зменшилось відчуття внутрішнього дискомфорту, коли у вчителя були сумніви у правильності власних дій. Підвищився рівень адаптивності, тобто молоді педагоги стали більш впевненими, більш адекватно реагувати на зовнішні обставини й діяти у відповідності з ними. У них зникла розгубленість у непередбачуваних ситуаціях.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у дослідженні соціально-психологічної адаптації молодих вчителів, які організовують навчальний процес у середніх класах.

Список використаних джерел

1. Алиева М.А., Гришанович Т. В., Лобанова Л. В. Тренинг развития жизненных целей: программа психологического содействия успешной адаптации. СПб. : Речь, 2006. 216 с.
2. Березин Ф.Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. СПб.: Питер, 2002. 200 с.
3. Брюдаль Л.Ф. Психические кризисы в новой перспективе. СПб.: Европейский дом, 1998. 165 с.
4. Василюк Ф. Е. Психология переживания: анализ преодоления критических ситуаций. М.: Прогресс. 1984. 200 с.
5. Реан А.А., Кудашев А. Р., Баранов А. А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 479 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Alieva M.A., Grishanovich T. V., Lobanova L. V. (2006) Trening razvitiya zhiznennyh celej : programma psihol sodejstviya uspešnoy adaptacii. SPb. : Rech. 216 s.
2. Berezin F.B. (2002) Psihicheskaya i psihofiziologicheskaya adaptaciya cheloveka. SPb.: Piter. 200 s.
3. Bryudal L.F. Psihicheskije krizisy v novoj perspektive.(1998) SPb.: Evropejskij dom. 165 s.
4. Vasilyuk F. E. Psihologiya perezhivaniya: analiz preodoleniya kriticheskikh situacij. (1984) M.: Progress. 200 s.
5. Rean A.A., Kudashov A. R., Baranov A. A. (2006) Psihologiya adaptacii lichnosti. Analiz. Teoriya. Praktika. SPb.: prajm-EVROZNAK. 479 s.

N.F. Babiy. Features of social-psychological adaptation of young teachers.

The article analyzes the results of a study on the adaptation of young primary school teachers to new working conditions. Completion of studies at a higher educational institution and obtaining a diploma of the corresponding type is the beginning of independent work in the teaching field. Accepting a yesterday's graduate at a school is the starting point of his professional career. The teacher must demonstrate the quality of the performance of his role as a "teacher," and this is what the whole teaching staff is waiting for him to do.

Being employed in a school, the teacher must establish contacts with new people, get acquainted with his class and their parents, as well as with their rights and duties.

All these are very important steps in his professional life. They are provided for in his immediate duties. For this, a novice teacher must demonstrate all his knowledge, skills and abilities obtained during his studies at a higher educational institution. Simultaneously with the admission to the pedagogical team, its socio-psychological adaptation begins. It depends on how fast and effective it depends, if the new teacher gets pleasure from his work, he becomes disappointed in his chosen profession.

An empirical study organized by us showed that young teachers with a high level of socio-psychological adaptation revealed a high level of neuropsychic stability, moral standardization, and the ability to establish communicative connections. The lack of actualization of psychological defenses.

For teachers – beginners with low levels of inherent low levels of neuropsychic stability, moral normativity, problems in communication, the presence of destructive psychological defenses.

Training was conducted with this group. Upon its completion, we re-diagnosed. Indicators indicate an increase in emotional comfort and external control. Grew adaptability. Young teachers began to understand themselves better (self perception). Emotional discomfort has decreased, internal control has grown. With the help of the training, we have made positive progress. The indicators show that the work done helped the teachers to realize not only their own problems but also the problems of other people. With its help, we reduced the feeling of internal discomfort when the teacher has doubts about the correctness

of their own actions. We have increased the level of adaptability, that is, young teachers have become more confident, respond adequately to external circumstances and act in accordance with them. That is, do not look confused in unexpected situations.

Keywords: adaptation, socialization, training, activity, communication, abilities, homeostasis.

Отримано: 10.06.2019

УДК 159.926

І.В. Данилюк, Т.П. Клімаш

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

І.В. Данилюк, Т.П. Клімаш. Розвиток емоційного інтелекту. Стаття є дослідженням специфіки онтогенетичного розвитку емоційного інтелекту. Автором акцентована увага на особливостях розвитку емоційного інтелекту на різних етапах. Визначені основні критерії розвитку емоційного інтелекту та визначено подальші перспективи для наукових досліджень. Сутність емоційного інтелекту розкрито в здібності особистості розуміти власні ставлення, що репрезентуються в емоціях, та управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу та синтезу

Ключові слова: мовлення, інтелект, емоційний інтелект, онтогенез, розвиток.

И.В. Данилюк, Т.П. Климаш. Развитие эмоционального интеллекта. Статья является исследованием специфики онтогенетического развития эмоционального интеллекта. Автором акцентировано внимание на особенностях развития эмоционального интеллекта на разных этапах. Определены основные критерии развития эмоционального интеллекта и определены дальнейшие перспективы для научных исследований. Сущность эмоционального интеллекта раскрыто в способности личности понимать собственные отношения, представляются в эмоциях, и управлять эмоциональной сферой на основе интеллектуального анализа и синтеза.

Ключевые слова: речь, интеллект, эмоциональный интеллект, онтогенез, развитие.

Постановка проблеми дослідження. Життя сучасної людини через велику нестабільність сьогодення, наповнюється необхідністю вирішення безлічі проблем, які часом здійснюють негативний вплив на її емоційну сферу, що вимагає від особи не тільки використання внутрішніх ресурсів, а й самоконтролю та саморегуляції, які доповнюють склад емоційного інтелекту. Все це сприятиме оновленню психічного здоров'я людини. Концепція емоційного інтелекту має велике значення в житті людини, особливо на стадії активного вікового розвитку та соціальної адаптації. Проблема дослідження емоційного інтелекту стає все більш актуальною на сучасному етапі розвитку психології. Це обумовлено специфікою даного